

som dens krone. Når Johannesson til-lægger Saxo et esoterisk-hermetisk *systema*, tolker han ikke som en moderne kritisk skolet forsker, men som en allegoriserende middelalderlærd.

Til trods for, at Johannessons gennemgående tese om Gesta Danorum's allegoriske *komposition* ikke kan overbevise nutidslæsere, er hans bog blevet en inspirerende indføring i mangfoldige sider af Saxos *verdensbillede*. Hans bog er vel især til glæde for filologer og litterater, men dens afsluttende kapitel, 6, kan læses for sig og er af mere speciel interesse for historikeren. Her påvises de sider af Saxos politiske syn, der må have stået i opposition til Valdemarernes officielle politik, for eksempel hans fremhævelse af valgkongedømmet, hvor diplomerne og Sven Aggesøn hævder arvekongedømmet af Guds nåde. Helt specielt gøres man opmærksom på sagnhistoriens voldsomme anti-saksiske propaganda, skrevet i de år, hvor Danmark havde en saksisk dronning, og hvor kongerne støttede Henrik Løve og hans sønner. Her findes også en glimrende karakteristik af Saxo som den lærde »verdensgejstlige«, der i opretholdelsen af den jordiske retsorden så den vigtigste moralske opgave for kirken, kongedømmet og aristokratiet.

Rikke Malmros

- C. A. Christensen og Herluf Nielsen: *Diplomatarium Danicum* 3.r., 8.bd., 1367-1370. XXI + 637 s.
 C. A. Christensen, K. Friis Johansen og Herluf Nielsen: *Danmarks Riges Breve* 3.r., 8.bd., 1367-1370, IX + 450 s. (C. A. Reitzels Boghandel, 1980).

Med udgivelsen af dette bind af diplomatariet er det store værk nået til 1370, idet dog bindet om tiden 1238-49

mangler, men er under arbejde, og i fremtiden vil det formodentlig stå som århundredets største udgiverarbejde. Mange har i tidens løb arbejdet med diplomerne, deriblandt afdøde Franz Blatt, men C. A. Christensen har siden værkets begyndelse 1938 deltaget i arbejdet og sikret kontinuitet og ensartethed. Om vanskelighederne ved udgivelsen skal kun bemærkes, at adskillige diplomer er tilintetgjort ved ødelæggelser under 2. verdenskrig, så de må bringes efter ældre tryk eller mikrofotografier. På alle punkter kan disse forlæg dog ikke erstatte originalerne.

Begivenhederne 1367-70 er skildret så ofte og under så mange synspunkter, at det er unødvendigt at komme ind på dem, og meget bliver vel aldrig opklaret. Gådefuld er stadig Valdemar Atterdags tilsyneladende selvopgivelse, da hansestæderne og deres forbundsfæller angreb Danmark, men efter at nu alle aktstykker bekvemt er samlet, er det let at se, at krigen ganske vist var hård for Danmark, men at den heller ikke for hansen og fyrsterne bragte de resultater, de havde stræbt efter politisk og økonomisk.

Der er grund til at fremhæve, at diplomatariet ikke alene giver bidrag til rigets politik, men også topografisk er uundværligt. Sværere er det at udnytte det kulturhistorisk, fordi et sagregister mangler, og det vil i øvrigt også blive svært at finde det princip, hvorefter opslagsordene skulle hentes, så materialet både åndshistorisk og genstandshistorisk blev udtømt.

Danmarks Riges Breve giver med sin oversættelse et hjælpemiddel til forståelsen af teksterne, og den er foretaget med stor kyndighed. Eksempelvis kan det nævnes, at titlen i Karl 4.s diplom af 20/5 1370 'zu allen czeiten merer des reichs' er en gengivelse af 'semper augustus' og oversat ved 'til alle

tider øger af riget'. Det er sprogligt fejlagtigt, men sådan forstod tiden den latinske formel, og den danske oversættelse må derfor følge den. Eksemplet viser, hvor nødvendig en bred kulturhistorisk viden om tiden er, hvis der skal gives en oversættelse, som dækker tankegangen.

Helge Søgaard

Frank A. Birkebæk (red.): *13 bidrag til Roskilde by og egn's historie*. (Roskilde Museum, 1979). 212 s.

Bogen er udsendt i anledning af museets 50-årige beståen. Den mangeårige leder Niels A. Christiansen har indledningsvis trukket samlingens historie op. Som på så mange andre steder var også i Roskilde begyndelsen svær, og først den sidste snes år har givet de nødvendige vilkår for et effektivt arbejde. Frank A. Birkebæk skildrer byens oprindelse og ældste historie og søger at løse problemet om Høgekøbing, der fra et sted i Sjælland skal være flyttet ned til Isefjorden af kong Roar og have fået navn efter ham. Der ligger ikke nogen historisk virkelighed bag dette sagn i Lejre-krøniken, og det Høghakiøping, der anføres i Kong Valdemars Jordebog, har intet at gøre med byen, som omtales i sagnet, men er købstaden Borre på Møen som forlængst påvist. Den fik endnu 1514 sine privilegier bekræftet, men sank ikke meget senere ned til en landsby. Snarest synes Harald Blåtand og hans søn at kunne betragtes som grundlæggere af Roskilde, hvis man tør stole på de ganske vist ikke samtidige skriftlige kilder. Projekt Middelalderbyen har også taget Roskilde ind i sine undersøgelser, og Ingrid Nielsen og Ole Schjørring har i en artikel givet et arkæologisk bidrag til bestemmelsen af Roskildes alder, så meget som det på nuværende tidspunkt kan siges, og fundene

viser en bebyggelse, hvis ældste spor går tilbage til ca. 1050; men byens opståen må antagelig føres tilbage til anden halvdel af det 10. århundrede, og først på denne tid kommer øerne og Skåne ind i den samme kulturkreds som Jylland, hvor byerne er ældre.

Supplerende bidrag til Roskildes ældste historie er givet af Ole Crumlin-Pedersen og af Niels Engberg og Richard Frederiksen. Det middelalderlige lertøj i byen beskrives af Niels-Knud Liebgott i en artikel, der viser hans store fortrolighed med emnet, og bogens andre artikler fortæller om museets virksomhed, og at de 50 år ikke er anvendt forgæves.

Helge Søgaard

Harry Christensen: *Ni tværsnit af Nibes historie*. (Nibe Kommune, 1977). 288 s.

Harry Christensen er arkivar ved Landsarkivet for Nørrejylland i Viborg og har altså derved et professionelt, af det daglige arbejde dikteret forhold til sine kilder. Det mærkes i hans notecaparat; han ved nøje, hvor han skal søge, og han har været overalt både i Viborgarkivet og i Rigsarkivet. Lokalhistorikere vil kunne lære meget af efter læsningen nøje at gennemgå disse noter.

Bogen er udsendt i anledning af Nibes 250 års jubilæum som købstad; men navnet er naturligvis langt ældre. Første gang det nævnes er i et reglement for sildetorvet i Lybæk fra ca. 1360-70, hvor markedspladsen deles i tre dele: en for Skånesilden, en for den bornholmske og tyske sild og en for nyphering (Nibesild). Det ændres senere i hanseatiske dokumenter til Ålborgsild; men at forbindelsen er god nok, ses af varianten Alburgs nipherinch (Ålborg Nibesild). Med basis i tiåret i 1300-tallet og med et sideblik til